

P. Maklári Éva

Gondolatok az egri Gárdonyi Géza Emlékházban

Itt állok a fehér, tornácos ház előtt, és nézem a tájat. Az udvar fái körülölelik az emlékeket őrző falakat, ágaikkal a lejtő felé mutatnak, ahol a város szíve lüktet. A várfal szilárdan áll itt a közelben, s a kerítésnél nézelődő látogatók, turisták velem együtt csodálják az elénk táruló képet, az „Egri remete” otthonát, ahol 25 évig élt, alkotott, sétált a gyönyörű udvaron, végigpergette magában a vár életét, ostromát, felépítette legismertebb regénye cselekményét, és megalkotta a magyar irodalom egyik legszebb olvasmányát, az ifjúsági irodalom egyik csúcsát, az *Egri csillagokat*.

A ház ma is őrzi életének tárgyait, hosszú szárú pipáit, könyvek sokaságát, a faragott asztalt, az üvegtetős dolgozószoba íróasztalát az írógéppel együtt, ahová ő már kora reggel leült, hogy a valóságot és a képzeletében megszületett hatalmas anyagot összedolgozza, papírra álmolja. Az alkotás és a magány itt egymásra talált.

Általános iskolás diákéveim legszebb emlékei közé tartoznak azok a téli esték, mikor a nagymamám által kezelt tűzhely mellett ültünk négyen – anyám, nagyapám, öcsém és én –, s egy meglehetősen nagy, meleg vízzel tele bádoghordó várt bennünket. Négy szék az óriási edény körül, és nyolc láb a meleg vízben. Ölemben az *Egri csillagok*, és estéről estére egy órán keresztül hangosan olvassuk a részben igaz, részben megálmodott történelmet, szerelmet, hősiességet, haza iránti hűséget. Ha én már elfáradtam, édesanyám vette át ölemből a könyvet, ő folytatta az olvasást, és nagyapám, aki megélt és szerencsésen átélt – igaz, hadirokkantként – két világháborút, időnként felsóhajtott, mosolygott, vagy éppen megtörülte könnyes szemét.

Akkor, abban az időben ez volt az egyik legnagyobb olvasmányélményünk, majd a belőle készült film – kitűnő szereplőivel – megformálta bennünk a hősök alakját. Igen, így nézett ki Dobó István, Mekksey István, Bornemissza Gergely, Török Bálint. Elfogadtuk, hogy létezett Cecey Éva, Jumurdzsák. Élveztük a romantikus fordulatokat, izgultunk Éva és Gergő kisfiáért, szurkoltunk a várfalon harcoló magyarok győzelméért, és alig vártuk, hogy Jumurdzsák nyerje már el végre méltó büntetését.

Aztán eltelt 20-25 év, és lassan változni kezdett a világ is, a könyvekhez való ragaszkodás, az olvasásra fordított idő is. A nyolcvanas években még ismertem diákot, aki úgy írt dolgozatot erről a regényről, hogy öt-hat sort szó szerint idézett

a könyvből, majd elárulta, hogy négyszer olvasta el a nyári szünetben. Idézeteket írt ki egy-egy nagyobb lapra, felragasztotta a szobája falára, minden este elolvasta, végül már kívülről tudta az egészet. Így nem volt nehéz számára megoldani a feladatot.

Bár a regény szerkezetét nem minden irodalomtörténész tartja tökéletesnek, ez nem zavarta az olvasni szerető, akaró, a szereplők sorsáért aggódó, a romantikus fordulatot kedvelő olvasók értékítéletét. 2005-ben ez a könyv még *Magyarország legkedveltebb regénye* címet is elnyerte. (Pedig a magyar prózairodalomban voltak és vannak vetélytársak.) A helyzet azonban ekkor már nem volt olyan egyértelműen rózsás, mint korábban. Akadtak diákok, akik unalmasnak találták, kínlódva olvasták végig a kötelező olvasmányként megjelölt könyvet, és ez napjainkban tovább erősödött. A filmvásznon, majd a képernyőn is megjelentek, és egyre több helyet foglaltak el az amerikai akciófilmek, sorozatok, ahol már az első percekben lőnek, harcolnak, menekülnek. A jelenleg letölthető – bizonyos korosztály által megtekinthető – filmek már a földöntúliak, szörny-lények és bolygónk harcára koncentrálnak, és így egyre inkább háttérbe szorítják az olvasáson keresztül szerzett érzelmek megélését. Ma a 13-14 éves tanulók nagy része már másképp reagál az *Egri csillagokra*, mint 30-40 évvel ezelőtt.

„Kevés benne az akció. Nem elég izgalmas” – mondják. Felgyorsult világunk elutasítja a lassan, fokozatosan épülő cselekmény átélését, az áldozatos hősiességet, a szerelem kitartását, szépségét? A technika, a különböző „kütyük”, a televíziós csatornák sokasága, a választás sokféle lehetősége – sajnos – háttérbe szorította az olvasás fontosságát, személyiségformáló erejét. Remélem, reméljük, hogy ez csak átmeneti állapot, és nem jellemző általában a fiatalokra. Találkozunk még szívesen olvasó, verset, prózát írogató diákokkal is. Olyanokkal, akiknél az *Egri csillagok* olvasása igazi élmény, és kedvenc könyveik polcán áll.

Nézem a regény írására felkészült, Isztambul is megjárt író szobáit. Az egyik szoba sarkában zongora, hatalmas Krisztus-kép a falon. Hite erejét, a történelem iránti érdeklődését az egri évek alatt írott más regényei is bizonyítják (*Isten rabjai, A láthatatlan ember*). Higgyük, hogy ezeket a könyveket is szívesen olvassák sokan. A szerelem szépségének, problémáinak ábrázolása sem volt tőle idegen. (Egyéni életében maga is átélte a kudarcokat.) Az írógépe – immár mozdulatlanul – száz év óta pihen az asztalon.

Körbesétálok még egyszer az udvart. Megállok a tornácon, ahol ő is szívesen álldogált, talán gyönyörködött a tájban, talán gondolataiban átélte a közeli vár ostromát. A teste – szándéka ellenére – a vár udvarán nyugszik, de a lelke itt lebeg felettünk, és remélem, még nagyon sokan fognak ide zárandokolni – diákcsoportok, felnőttek, kortól függetlenül –, hogy megnézzék ezt az otthon, elsétáljanak a várfal előtt, és megértsék ennek a hazafiságra, szeretetre nevelő írónak a háttérvi-

lágát. Aztán elballagnak a várhoz, hogy tiszteletüket tegyék a nagy író sírja előtt. Hazatérve pedig leveszik a polcról vagy elhosszák a könyvtárból az *Egri csillagokat*, hogy újból elolvassák.

Gárdonyi Géza Emlékház